

повстанці здійснили надзвичайний внесок у розвиток власне тієї “національної” складової національної культури серед населення. Апелювання до славних сторінок нашої історії і тим самим відродження національної пам’яті, сприяло формуванню національної свідомості та національної ідеї, передусім у людей, які – або були вже активними учасниками визвольного руху, або лишень вагалися над вибором свого національного орієнтира.

Список використаних джерел

1. Христос Рождається! Дорога українсько родині! // УПА в світлі документів з боротьби за Українську Самостійну Соборну Державу 1942–1950 рр. – С.205.
2. В’ятрович В. До проблеми формування ідейно–програмових засад українського визвольного руху 1920–х – 1950–х рр. [Електронний ресурс] / В. В’ятрович // Український визвольний рух. – 2007. – №9. – С.125–137. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/64671/07-Vyatrovych.pdf?sequence=1>
3. Даревич Д. Мистецька спадщина Ніла Хасевича / Д. Даревич. – Літопис Української Повстанської Армії / Бібліотека. – Т.10. – Життя і творчість Ніла Хасевича / за ред. Ішук О., Марчук І. – Торонто–Львів: Літопис УПА, 2011. – С.7–47.
4. Літопис УПА. Т.28. Тисяча доріг (спогади) / М. Савчин. – Торонто–Львів: Літопис УПА, 1995. – 598 с.
5. Літопис УПА. Т.25. Пісні УПА / ред. З. Лавришин. – Торонто: Літопис УПА, 1996. – Львів: Спільне українсько–канадське підприємство “Літопис УПА”, 1997. – 555 с.
6. Лунь Є. Повстанський героїчний епос і питання сучасного державотворення [Електронний ресурс] / С. Лунь // Народознавчі зошити. – 2014. – №3. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/narzfil_2014_3_11.pdf
7. Пеленська О. Вступне слово (УПА інакше: штрихи до біографії в літературі, мистецтві, культурі) / О. Пеленська // Українська Повстанська Армія інакше (в літературі, мистецтві, культурі). – Прага: Слов’янська бібліотека, 2011. – С.5–8.
8. Сергієв В. ОУН–УПА в роки війни. Нові документи і матеріали / В. Сергієв. – Київ: Дніпро, 1996. – 496 с.
9. Стасюк О. Митці у лавах ОУН–УПА / О. Стасюк // Українська Повстанська Армія інакше (в літературі, мистецтві, культурі). – Прага: Слов’янська бібліотека, 2011. – С.83–93.
10. Турчин–Дувірак Д. Про поетично–музичний світ пісень УПА / Д. Турчин–Дувірак // Українська Повстанська Армія інакше (в літературі, мистецтві, культурі). – Прага: Слов’янська бібліотека, 2011. – С.17–25.

References

1. Khrystos Rozhdayet'sya! Doroha ukrayins'ko rodyno! // UPA v svitli dokumentiv z borot'by za Ukrayins'ku Samostiynu Sobornu Derzhavu 1942–1950 rr. – S.205.
2. V'yatrovych V. Do problemy formuvannya ideyno–prohramovyykh zasad ukrayins'koho vyzvol'noho rukhu 1920–kh – 1950–kh rr. [Elektronnyy resurs] / V. V'yatrovych // Ukrayins'kyu vyzvol'nyu rukh. – 2007. – №9. – S.125–137. – Rezhym dostupu: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/64671/07-Vyatrovych.pdf?sequence=1>
3. Darevych D. Mystets'ka spadshchyna Nila Khasevycha / D. Darevych. – Litopys Ukrayins'koyi Povstans'koyi Armiyi / Biblioteka. – T.10. – Zhyttya i tvorchist' Nila Khasevycha / za red. Ishchuk O., Marchuk I. – Toronto–L'viv: Litopys UPA, 2011. – S.7–47.
4. Litopys UPA. T.28. Tysyacha dorih (spohady) / M. Savchyn. – Toronto–L'viv: Litopys UPA, 1995. – 598 s.
5. Litopys UPA. T.25. Pysni UPA / red. Z. Lavryshyn. – Toronto: Litopys UPA, 1996. – L'viv: Spil'ne ukrayins'ko–kanads'ke pidpryyemstvo “Litopys UPA”, 1997. – 555 s.
6. Lun'o Ye. Povstans'kyu heroichnyy epos i pytannya suchasnoho derzhavotvorennia [Elektronnyy resurs] / Ye. Lun'o // Narodoznavchi zoshyti. – 2014. – №3. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/narzfil_2014_3_11.pdf
7. Pelens'ka O. Vstupne slovo (UPA inakshe: shtrykhy do biohrafii v literaturi, mystetstvi, kul'turi) / O. Pelens'ka // Ukrayins'ka Povstans'ka Armiya inakshe (v literaturi, mystetstvi, kul'turi). – Praha: Slov'yans'ka biblioteka, 2011. – S.5–8.
8. Serhiychuk V. OUN–UPA v roky viyny. Novi dokumenty i materialy / V. Serhiychuk. – Kyiv: Dnipro, 1996. – 496 s.

9. Stasyuk O. Myttsi u lavakh OUN–UPA / O. Stasyuk // Ukrayins'ka Povstans'ka Armiya inakshe (v literaturi, mystetstvi, kul'turi). – Praha: Slov'yans'ka biblioteka, 2011. – S.83–93.

10. Turchyn–Duvirak D. Pro poetychno–muzychnyy svit pisen' UPA / D. Turchyn–Duvirak // Ukrayins'ka Povstans'ka Armiya inakshe (v literaturi, mystetstvi, kul'turi). – Praha: Slov'yans'ka biblioteka, 2011. – S.17–25.

Yvnytska D. Y., student Philosophical Faculty Ivan Franko National University of Lviv (Ukraine, Lviv), darynavynnytska@gmail.com

The phenomenon of rebel culture in Ukraine in the middle of the twentieth century

In the article searched the features of formation and development of rebel culture. Via methods used during the writing was realized its aim – the definition of the phenomenon of rebel culture. Methods as historical, specificity and system analysis gave the opportunity to consider the main structural elements of the rebel culture and make a brief analysis. Deals with the concept of rebel culture as its two components: the everyday culture and high culture art forms – singing, literary and artistic. Accordingly received conclusions that rebel culture was inherently the culture of resistance, that manifested in the formation of national propaganda art. Considering the development of rebel culture a special importance is attached to the national component in this phenomenon. Thus Ukrainian liberation movement in the form of rebel culture becomes factor in shaping national culture and national identity.

Keywords: *insurgent culture, everyday culture, resistant culture, insurgent song, insurgent literature, national propaganda art, woodcut, national culture, national identity.*

Vynnytska D. Yu., studentka filosofskogo fakulteta, Lvovskiy natsionalnyy universitet im. Ivana Franko (Ukraine, Lvov), darynavynnytska@gmail.com

Феномен повстанческой культуры в Украине середины XX в.

Исследованы особенности становления и развития повстанческой культуры. С помощью методов, использованных при написании статьи была реализована ее цель – определение феномена повстанческой культуры. Методы исторический, конкретизации и системного анализа позволили рассмотреть основные структурные элементы повстанческой культуры и осуществить их краткий анализ. Освещено понятие повстанческой культуры в виде двух ее составляющих: повседневной культуры и культуры высоких художественных форм – песенной, литературной и художественной. Соответственно было получено выводы, что по своей сути повстанческая культура была культурой сопротивления или Резистанса, что проявилось в формировании национально–пропагандистского искусства. В процессе рассматривания развития повстанческой культуры важное значение придается национальной составляющей данного феномена. Таким образом, украинское освободительное движение в форме повстанческой культуры становится фактором формирования национальной культуры и национальной идентичности.

Ключевые слова: *повстанческая культура, повседневная культура, культура Резистанса, повстанческая песня, повстанческая литература, национально–пропагандистское искусство, дереворит, национальная культура, национальная идентичность.*

* * *

УДК 659:37.032.008 (045)

Богданова Н. Г.
здобувач, Національний педагогічний університет
ім. М. П. Драгоманова
(Україна, Київ), gileya.org.ua@gmail.com

ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЖИТТЄВОТВОРЧОСТІ ОСОБИСТОСТІ

У статті обґрунтовано вплив ЗМІ на формування особистості в сучасному світі. Підкреслено, що він є надзвичайно суперечливим, тому особливо актуалізується питання про те, наскільки ЗМІ являються впливовим фактором формування культури життєвотворчості особистості. Зазначено, що така суперечність інформаційного світу, з одного боку, створює для людини шляхом доступності до різноманітних інформаційних ресурсів умови для самореалізації як активного суб'єкта соціокультурної діяльності, а з іншого – шляхом заінформатизованості перетворює людину на неактивного, нетворчого споживача, який заради комфорту відмовляється від особистісних проявів духовно–вольової активності. Доведено, що в цьому аспекті надзвичайно актуалізується питання розвитку в особистісних структурах життєвотворчості такого важливого в сучасному світі елементу, як особистісна інформаційна культура.

Ключові слова: *засоби масової інформації, культура життєвотворчості особистості, інформаційний світ, соціокультурна діяльність, особистісна інформаційна культура, духовно–вольова активність, самореалізація, самостановлення, самоідентифікація, самопрояв, саморозвиток.*

Кінець XX – на початок XXI століття – період розгортання глобалізації та інформаційної революції. Ці процеси сприймаються досить суперечливо. В ряді країн зародились і міцніють антиглобалізаційні угруповання та рухи, спрямовані на обмеження інтегративних процесів, що розгортаються, за їх думкою, як поглинання однієї культури іншою. Неоднозначну оцінку отримує процес тотальної інформатизації життя. Дехто вбачає в цьому втручання у внутрішній світ особистості.

Інформаційна революція вносить радикальні зміни у всі сфери суспільного і особистого життя людини. Не є винятком і сфера її смаків, переживань, почуттів. Під впливом швидкозмінної інформації „усталені цінності”, що склалися в духовному світі людини в минулому, активно руйнуються; „нові цінності”, що мали б народитись як відтворення нової соціокультурної реальності, запізнюється. Натомість приходить „віртуально-духовна реальність”, що заміщає дійсні цінності штучними, фантомними утвореннями.

Повернення молоді до дійсних, а не ілюзійних естетичних цінностей є завданням, без вирішення якого неможливо говорити про розвиток творчості, високу духовну атмосферу, загальнолюдські цінності.

Сучасні засоби масової інформації і комунікації є дуже суперечливим чинником формування культури життєтворчості особистості, які, з одного боку, сприяють урізноманітненню каналів доступу до корисної інформації і джерел культурної компетентності, а з іншого – створюють інформаційне неупорядковане і розщеплене середовище, що сприяє розвитку у людини таких якостей, як пасивність, споживацькі переконання, розважальний характер світосприйняття і світорозуміння тощо. В таких умовах актуалізується питання інформаційно-культурної компетенції людини та її здатності на основі світоглядних смислів і цінностей давати відповідь на зовнішні інформаційні виклики та впливи, що в свою чергу змушує її активізувати духовно-творчу діяльність щодо підняття рівня культури своєї особистісної життєтворчості.

Тому, головна мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні важливості впливу засобів масової інформації на формування життєтворчих потенцій особистості, а також їх нерозривний взаємозв'язок з її внутрішнім духовним світом.

У вітчизняному і зарубіжному науковому світі різні аспекти щодо засобів масової інформації як факторів формування культури життєтворчості особистості розглядали багато дослідників. Приділяли увагу аналізу впливу засобів масової інформації на формування життєтворчих потенцій особистості такі науковці як А. Дулатова, А. Камбур, с. Кембелл, О. Кривоконь, О. Матвієнко, М. Ромм, В. Филипчук та ін.

Одним з важливих факторів формування культури життєтворчості особистості у сучасному світі стали засоби масової інформації (ЗМІ), які в системі інформаційної цивілізації перетворилися як на основний засіб виробництва, так і на головне наповнення соціокультурного середовища, в якому самоідентифікується та саморозвивається людина.

Вплив ЗМІ на формування особистості є в сучасному світі надзвичайно суперечливим, тому

особливо актуалізується питання про те, наскільки ЗМІ являються впливовим фактором формування культури життєтворчості особистості. „Інформаційне середовище за допомогою інформблогів формує людину, певним чином прищеплює їй необхідні для оптимального функціонування у суспільстві багатоманітні властивості та якості. З цією метою існує розгалужена система постійно діючих каналів передачі інформації. Явна суперечність тут полягає в тому, що соціальна інформація спрямована на анонімну розосереджену аудиторію, а споживається персоналізовано” [1, с. 196]. Така суперечність інформаційного світу, з одного боку, створює для людини шляхом доступності до різноманітних інформаційних ресурсів умови для самореалізації як активного суб'єкта соціокультурної діяльності, а з іншого – шляхом заінформатизованості і створення різноманітних форм пасивного сприйняття інформаційних імпульсів перетворює людину на неактивного, нетворчого споживача, який заради комфорту відмовляється від особистісних проявів духовно-вольової активності. В цьому аспекті надзвичайно актуалізується питання розвитку в особистісних структурах життєтворчості такого важливого в сучасному світі елементу, як особистісна інформаційна культура.

ЗМІ стають чинником формування культури життєтворчості особистості тією мірою, якою вони визначають особисте, громадянське, професійне та інше ставлення людини до тих чи інших проблем сучасного соціального функціонування. ЗМІ створюють постійний вплив на свідомість особистості, який має як позитивний (розвивальний), так і негативний (приспосувальницько-споживацький) характер, що змушує людину певним чином реагувати та звільняти свої творчі або ж навпаки пасивні здібності. „Засоби масової комунікації, якими користується сучасна молодь, створюють для неї специфічний інформаційний світ. Використання різних інформаційних джерел активізує життя, формує різні інформативні сфери розуміння світу, визначає ціннісні орієнтації молоді людини, стиль її життя.

Розвиток інформаційної техносфери породжує нові компоненти індустрії дозвілля, сприяє створенню умов для розвитку дітей, збагачення їх словникового запасу, оволодіння широким колом інформації. В той же час техносфера формує свою аудиторію глядача та слухача, в тому числі і пасивного споживача. Таким чином постає питання: чи стане дитина як споживач продукції масової комунікації активним споживачем культури та її цінностей, тобто, чи займе активну життєву позицію, чи залишиться пасивною?” [2, с. 177-178]. Так формується головне світоглядно-культурне питання сучасного інформаційного світу, на яке дуже важко дати однозначну відповідь. Зрозумілим є те, що саме висока культура життєтворчості особистості здатна перетворювати сучасну людину з пасивного споживача інформаційного продукту на активного, творчий елемент розвитку культури сучасного світу.

Тому, сучасні ЗМІ кидають своєрідний новий виклик життєтворчим потенціям особистості, який полягає в тому, чи здатна буде людина в інформаційному середовищі, яке всіляко сприяє споживацько-пасивній життєвій позиції, обирати шлях активно-творчого

самоствердження і самореалізації. Новизна такого виклику полягає ще й в тому, що він постав перед людиною в дуже стислий термін (декілька десятиліть), в який неможливо виробити ефективні механізми протидії тим дегуманізаційним чинникам, які він породив. “Морально-етичні проблеми в епоху глобальної інформатизації ускладнені тим, що вони викликані до життя новими історичними реаліями, що динамічно увірвалися у наше життя в останні два десятиліття. Тому досвіду, традицій їх вирішення суспільство не має: за вимірами історії, це занадто короткий проміжок часу, що не дозволяє закріпити в суспільній свідомості моральні принципи поведінки суб’єктів в тих чи інших ситуаціях, що спровоковані процесами інформатизації” [3, с. 112]. В такій ситуації саме на особистість покладається відповідальність за інтенсивність її суб’єктивного самовияву і самореалізації, що, з одного боку, є фактором негативного тиску, адже простіше обрати шлях комфортного життя без духовно-вольового протистояння зовнішнім обставинам, а з іншого – саме в таких умовах виявляються особистості з високим рівнем життєтворчих потенцій, які здатні всупереч зовнішнім спокусам і тиску активно самостверджуватися як творчий суб’єкт соціокультурного середовища.

З цієї точки зору актуалізується питання розвитку особистісної інформаційної культури, що більшістю вчених визнається чи не єдиним ефективним чинником протидії негативним впливам інформаційної цивілізації. Розвиток в собі здатності адекватно реагувати на чисельні та різноманітні сигнали ЗМІ є однією з головних сучасних вимог до розвиненої творчої особистості і однією з ключових особливостей особистісної життєтворчості в межах інформаційної цивілізації. “З розвитком інформатизації і глобалізацією всіх сфер сучасного життя, зростанням свободи людини та її можливостей у інформаційному суспільстві, актуалізуються проблеми культурної компетентності особистості, необхідності формування толерантності до інших культур і систем цінностей, соціальної відповідальності особистості, формування чітких ціннісних орієнтирів.

Важливим аспектом є адаптація людини до перенасиченого інформаційного середовища, розумна редукція надлишкової інформації, створення особистістю оптимальних “інформаційних фільтрів”. Отже, чи не єдиним залишається такий дієвий механізм поведінки особистості, як інформаційна культура” [4, с. 17]. Інформаційну ж культуру, з нашої точки зору, необхідно розглядати як один з ключових елементів культури життєтворчості особистості сучасної людини, яка просто змушена в сьогоденні реаліях вчитися активно і творчо реагувати на те заінформатизоване зовнішнє суспільне середовище, що чинить шквально тиск на її свідомість за допомогою високотехнологічних та високоінтенсивних впливів ЗМІ.

Чим же є інформаційна культура особистості як чинник реалізації культури її життєтворчості? Насамперед, вона являє собою внутрішню, духовну здатність людини протистояти інформаційному розщепленню зовнішнього світу шляхом інтегративної духовної роботи на основі світоглядних смислів і

ціннісних орієнтацій. “Інформаційна культура – це інтегральна здатність людини, що ґрунтується на особистісному гуманістичному підході до процесів інформатизації суспільства, передбачає інтелектуальні та технологічні вміння інформаційної взаємодії, проявляється в освоєнні інформаційного простору суспільства з використанням нових інформаційних технологій” [4, с. 30].

Особистісна самореалізація сучасної людини є неможливою без вміння за допомогою технологічного самоконтролю активно боротися з негативними наслідками діяльності ЗМІ. Саме здатність творчо адаптуватися до світу, в якому основне середовище існування формують ЗМІ, відрізняє людину з високим рівнем культури життєтворчості особистості.

Раніше ми відмічали важливу роль творчої адаптації особистості до соціокультурного середовища у процесі самоідентифікації і самореалізації. Але якщо соціокультурне середовище надає людині можливості для творчої самореалізації, то інформаційне середовище навпаки створює умови, за яких людина прагне до пасивного пристосування, а не до творчої адаптації. Тому людині в інформаційній сфері знадобляться всі можливі життєтворчі зусилля заради того, щоб процес самостановлення залишався для неї особистісно важливим. Це зумовлюється насамперед тим, що інформаційні процеси (де б вони не протікали) завжди сприяють пристосовницькому стилю існування. “Сам собою інформаційний зворотній зв’язок забезпечує контроль оптимальності пристосовницького процесу шляхом безперервного зіставлення запропонованого і реального результатів адаптації” [5, с. 13]. З позицій інформаційного підходу, саме “формування (в процесі еволюції людини) здатності до відображення умов середовища та перетворення результатів цього відображення в інформацію, яка, зафіксована механізмами пам’яті, бере участь у процесах регуляції, управління адаптацією, що уможливило ефективну універсалізацію процесів соціальної адаптації на рівні індивіда та суспільства” [6, с. 21].

Таким чином, інформаційні процеси, основним рушієм яких в сучасному світі є ЗМІ, лежать в основі людського світосприйняття і світорозуміння, але заради виходу на особистісний рівень світоперетворення людині необхідно, доклавши творчо-вольових зусиль, активно включатися у процеси соціокультурної адаптації шляхом застосування механізмів особистісної життєтворчості.

Іншим виміром впливу ЗМІ на формування культури життєтворчості особистості є їх розважальний характер, який використовується саме з метою виховання в людині пасивно-споживацьких нахилів. Поступово за допомогою ЗМІ розвага стає основним світоглядним принципом і методом оцінки (будь-яка трагедія на телеекрані виглядає як розвага, що слугує задоволенню емоційно-споживацького попиту). “Розваги – це чудово. У цьому не може бути жодних сумнівів. Але в значенні важливості вони не можуть зрівнятися зі стосунками з Богом і людьми, і все ж ЗМІ поїдають величезну частину життя кожного з нас. Для декого тільки в цьому і є радість життя” [7, с. 131]. В такій ситуації знову ж людині необхідно звільняти чимало духовно-вольової енергії заради того, щоб розважальність не стала для неї

основним світоглядним і ціннісним принципом світосприйняття та світорозуміння. З одного боку, це безпосередньо впливає на рівень культури життєтворчості особистості, а з іншого – саме від нього залежить, яким чином людина прореагує на зовнішні подразники, що ґрунтуються на інформаційному принципі розважальності.

Іншим негативним чинником впливу на формування особистісної життєтворчості в діяльності ЗМІ є їх використання з метою маніпуляції масовою та індивідуальною свідомістю. “Специфіка прояву маніпуляції в масовій комунікації найпростіше й найлаконічніше розкривається у такому визначенні: маніпуляція – це прихований вплив на здійснення вибору. Комунікатор, вступаючи у взаємодію з аудиторією в процесі створення та через посередництво іміджу або комунікативних дій, за допомогою певних прийомів має на меті потаємно (принаймні, не явно) вплинути на вибір дій аудиторії, прагнучи цим досягти своїх цілей” [8, с. 175]. Такі явища призводять до того, що у людини утворюється ілюзорно-імітативний спосіб самопрояву, коли вона вважає, що реалізує свої переконання та ідеали, а насправді примітивно реагує на зовнішні психологічно-маніпулятивні подразники. “Мета будь-якої маніпуляції – приховуючи свої істинні наміри, підштовхнути людину до певних дій, зміни ціннісних орієнтацій, установок, думок, поглядів, відношень та уявлень.

Необхідна умова – зберегти в об’єктах маніпуляції ілюзію свободи вибору рішень, ілюзію незалежності. Іншими словами, зробити так, щоб людина була упевнена, що діє по своїй волі, що це її особисте бажання” [9, с. 329]. Маніпулятивна природа ЗМІ веде до того, що людина або перетворюється на пасивний елемент суспільства масового споживання, або активно і свідомо протистоїть будь-яким маніпулятивним впливам, що є дуже складним завданням, яке може реалізовувати лише людина з високим рівнем культури життєтворчості особистості.

Таким чином, вплив ЗМІ на формування культури життєтворчості особистості, на нашу думку, полягає насамперед в тому, що вони, створюючи сферу численних і різноманітних інформаційних імпульсів, змушують людину активніше реагувати на зовнішнє середовище, використовуючи більше духовно-вольової енергії заради смислового та ціннісного впорядкування інформаційної безмежності. Людина заради особистісної самоідентифікації і самореалізації в інформаційному світі змушена навчитися чіткіше формулювати життєво-світоглядні цілі та докладати значних духовних зусиль для їх досягнення. “Підсумком інформаційно-орієнтаційної діяльності особистості є створення певної інформаційної моделі, в якій знаходить відображення характер мети, засоби її реалізації і можливі результати” [10, с. 198]. Це дозволяє людині не загубитися та не перетворитися на пасивний об’єкт зовнішніх інформаційних впливів у світі, основним конструюючим елементом якого є ЗМІ.

Перспективними напрямками подальших досліджень у цій важливій і актуальній проблемі є дослідження впливу соціокультурного середовища, сім’ї та школи, виховання і самовиховання на формування культури життєтворчості особистості.

Список використаних джерел

1. Кривоконь О. Г. Фактори соціального формування особи (соціально-філософський аспект): Монографія / О. Г. Кривоконь. – Х.: Факт, 2005. – 240 с.
2. Филипчук В. Сучасні ЗМІ у формуванні активної життєвої позиції молоді / Василь Филипчук, Крістіна Попович // Науковий вісник Чернівецького університету: [Зб. наук. праць]. – Вип. 262. – Педагогіка та психологія. – Чернівці: Рута, 2005. – С. 176-179.
3. Дулатова А. Н. Информационная культура личности: учебно-методическое пособие / А. Н. Дулатова, Н. Б. Зиновьева. – М.: Либерея – Бибинформ, 2007. – 176 с.
4. Матвієнко О. В. Інформаційна культура особистості: освітньо-виховний контекст: Навчально-методичний посібник / О. В. Матвієнко. – К.: Університет економіки та права “КРОК”, 2006. – 116 с.
5. Камбур А. В. Зміна ціннісних пріоритетів у суспільстві перехідного типу в контексті соціальної адаптації особистості / А. В. Камбур. – Чернівці: Рута, 2009. – 208 с.
6. Ромм М. В. Социальная адаптация личности как объект философского анализа: Автореф. на соискание ученой степени доктора философских наук: спец. 09.00.11 “Социальная философия” / М. В. Ромм. – Томск, 2003. – 47 с.
7. Кемпбелл С. Не бачу злого, не чую злого. ЗМІ в розумних межах: сила звука і вибір розваг / С. Кемпбелл, Р. Саузерн. – Черкаси: Християнська книгарня “Стефанус”, 2004. – 143 с.
8. Суська О. О. Нові підходи до вивчення впливу ЗМІ як чинника духовного розвитку особистості / О. О. Суська // Духовність як основа консолідації суспільства. Уряд України. Президенту, виконавчій, законодавчій владі. Аналітичні розробки, пропозиції наукових та практичних працівників. Міжвідомчий науковий збірник / Керівники авторського колективу: А. І. Комарова, В. П. Табачковський, І. М. Кучерук, Л. П. Виговська. – К.: Науково-дослідний інститут “Проблем людини”, 1999. – Том 16. – С. 174-176.
9. Северинчик О. П. Маніпулятивний аспект діяльності ЗМІ / О. П. Северинчик // Філософія і соціологія в контексті сучасної культури: [Зб. наук. праць]. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2008. – С. 328-329.
10. Кривоконь О. Г. Фактори соціального формування особи (соціально-філософський аспект): Монографія / О. Г. Кривоконь. – Х.: Факт, 2005. – 240 с.

References

1. Kryvokon' O. H. Faktory sotsial'noho formuvannya osoby (sotsial'no-filosofskyy aspekt): Monohrafiya / O. H. Kryvokon'. – Kh.: Fakt, 2005. – 240 s.
2. Fylypchuk V. Suchasni ZMI u formuvanni aktyvnoyi zhyttjevoyi pozycji molodi / Vasyl' Fylypchuk, Kristina Popovych // Naukovyy visnyk Chernivets'koho universytetu: [Zb. nauk. prats']. – Vyp. 262. – Pedahohika ta psykhohohiya. – Chernivtsi: Ruta, 2005. – S. 176-179.
3. Dulatova A. N. Ynformatsyonnaya kul'tura lychnosty: uchebno-metodycheskoe posobyie / A. N. Dulatova, N. B. Zynov'eva. – M.: Lybereya – Bybyinform, 2007. – 176 s.
4. Matviyenko O. V. Informatsiyana kul'tura osobystosti: osvritn'o-vykhovnyy kontekst: Navchal'no-metodychnyy posibnyk / O. V. Matviyenko. – K.: Universytet ekonomiky ta prava “KROK”, 2006. – 116 s.
5. Kambur A. V. Zmina tsinnisnykh priorytetiv u suspil'stvi perekhidnoho typu v konteksti sotsial'noyi adaptatsiyi osobystosti / A. V. Kambur. – Chernivtsi: Ruta, 2009. – 208 s.
6. Romm M. V. Sotsyal'naya adaptatsyya lychnosty kak obyekt fylosofskoho analiza: Avtoref. na soyskanye uchenoy stepeny doktora fylosofskyykh nauk: spets. 09.00.11 “Sotsyal'naya fylosofyya” / M. V. Romm. – Tomsk, 2003. – 47 s.
7. Kempbell S. Ne bachu zloho, ne chuyu zloho. ZMI v rozumnykh mezhakh: syla zvuka i vybir rozvah / S. Kempbell, R. Sauzern. – Cherkasy: Khrystyans'ka knyhamya “Stefanus”, 2004. – 143 s.
8. Suss'ka O. O. Novi pidkhody do vyvchennya vplyvu ZMI yak chynnyka dukhovnoho rozvytku osobystosti / O. O. Suss'ka // Dukhovnist' yak osnova konsolidatsiyi suspil'stva. Uryadu Ukrainy. Prezydentu, vykonavchiy, zakonodavchiy vladi. Analitychni rozrobky, propozyziyi naukovykh ta praktychnykh pratsivnykiv. Mizhvidomchyy naukovyy zbirnyk / Kerivnyky avtors'koho kolektyvu: A. I. Komarova, V. P. Tabachkovs'kyy, I. M. Kucheruk, L. P. Vyhovs'ka. – K.: Naukovo-doslidnyy instytut “Problem lyudyny”, 1999. – Tom 16. – S. 174-176.
9. Severynychuk O. P. Manipulyatyvnyy aspekt diyal'nosti ZMI

/ О. P. Severynchuk // *Filosofiya i sotsiologiya v konteksti suchasnoyi kul'tury*: [Zb. nauk. prats']. – Dnipropetrovsk: DNU, 2008. – S. 328-329.

10. Kryvokon' O. H. *Faktory sotsial'noho formuvannya osoby (sotsial'no-filosofskyy aspekt)*: Monohrafiya / O. H. Kryvokon'. – Kh.: Fakt, 2005. – 240 s.

Bogdanova N. G., Ph.D., Researcher Natsionalnyy Pedagogical University M. P. Dragomanov (Ukraine, Kyiv), gileya.org.ua@gmail.com

The mass media as a factor for formation of culture of vital creativity personality

In the article the influence of the mass media for formation of personality in the modern world was substantiated. It was emphasized that it is extremely controversial, therefore, becomes actual question about how the mass media is an influential factor in shaping the culture of vital creativity of personality. It was noted that such contradictory information world, on the one hand, creates for human rights, by the availability of access to diversified conditions for self-realization as an active subject of socio-cultural activity, and on the other – by informatization turns a man on inactive, uncreative consumer, who for the sake of comfort disclaims personality manifestations of spiritual and volitional activity. It was proved that in this aspect actualized the issue of development in the personality structures of vital creativity such an important element in the modern world, as a personal information culture.

Keywords: mass media, culture of vital creativity personality, socio-cultural activity, personal information culture, spiritual and volitional activity, self-realization, self-becoming, self-manifestation, self-development.

Богданова Н. Г., соискатель Национальный педагогический университет им. М. П. Драгоманова (Украина, Киев), gileya.org.ua@gmail.com

Средства массовой информации как фактор формирования культуры жизнестворчества личности

В статье обосновано влияние СМИ на формирование личности в современном мире. Подчеркнуто, что он является чрезвычайно противоречивым, поэтому особенно актуализируется вопрос о том, насколько СМИ являются влиятельным фактором формирования культуры жизнестворчества личности. Отмечено, что такое противоречивость информационного мира, с одной стороны, создаёт для человека путём доступности к разнообразным информационным ресурсам условия для самореализации как активного субъекта социокультурной деятельности, а с другого – путём заинформатизованности превращает человека на неактивного, нетворческого потребителя, который ради комфорта отказывается от личностных проявлений духовно-волевой активности. Доказано, что в этом аспекте чрезвычайно актуализируется вопрос развития в личностных структурах жизнестворчества такого важного в современном мире элемента, как личностная информационная культура.

Ключевые слова: средства массовой информации, культура жизнестворчества личности, информационный мир, социокультурная деятельность, личностная информационная культура, духовно-волевая активность, самореализация, самостановление, самопроявление, саморазвитие.

* * *

УДК 769.01

Завальнюк О. В.

кандидат педагогических наук, доцент кафедритеорії та методики фізичного виховання Інституту фізичного виховання і спорту, докторант, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ), LanaZav@i.ua

ОСОБИСТІТЬ ТРЕНЕРА ЯК СУБ'ЄКТА УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНОМУ СПОРТІ

Тренер у сучасному спорті, як правило, це – особистість непересічна. Його майстерність визначається не тільки досягненнями учнів, але й швидкістю і ступенем оволодіння ним різними вміннями, навичками, а також певними особистісними властивостями. Водночас професійна праця тренера ґрунтується на особливих технологіях організації та управління. І це стосується не тільки його фахової роботи в команді. Адже він має формувати індивідуальність кожного спортсмена як особистості, якій притаманні розмаїті індивідуальні фізичні й духовні властивості. З огляду на це особистість тренера як суб'єкта управлінської діяльності в системі спорту передбачає наявність у нього різних рис.

Ключові слова: людина, культура, фізична культура, спорт, тренер, управління.

Завдання наукового управління полягає в тому, щоб максимально чітко відтворити в суб'єкті об'єкт

управління. Інакше оптимальне функціонування і розвиток системи управління неможливі. Така закономірність має місце і в сфері управління спортивною діяльністю. Суб'єкт управління, його повноваження та можливості в системі спорту можуть бути визначені на різних рівнях. Як колективний суб'єкт у сфері спортивної діяльності проявляються насамперед *спортивні асоціації, спілки, об'єднання*, ролі яких у цій діяльності варто віддати належне. Відповідно до Закону України “Про фізичну культуру і спорт”, спортивні федерації (асоціації, спілки, об'єднання) – це громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості, основними завданнями яких є: забезпечення інтересів членів відповідних спортивних федерацій у сфері спорту, в тому числі сприяння захисту їх соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних та інших інтересів; сприяння розвитку відповідного виду (видів) спорту шляхом участі у розробленні та виконанні відповідних програм; залучення різних груп населення до фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності; сприяння підготовці спортсменів національних збірних команд та забезпечення їх участі в офіційних міжнародних спортивних змаганнях; організація та проведення фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів; участь у здійсненні кадрового забезпечення розвитку відповідного виду (видів) спорту; сприяння розвитку міжнародного співробітництва у сфері фізичної культури і спорту [1].

Спортивні асоціації, спілки, об'єднання діють на підставі відповідних статутів. У найменуванні кожної з цих організацій має бути зазначено вид спорту, розвитку якого вона сприяє. Спортивні асоціації, спілки, об'єднання можуть мати всеукраїнський або місцевий статус. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, може надавати статус національної спортивної федерації: він надається лише одній спортивній федерації з відповідного виду спорту, яка має всеукраїнський статус. Асоціації, спілки, об'єднання зі статусом національної спортивної федерації відповідно до договору з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту забезпечують розвиток відповідного виду спорту; представляють вид спорту у відповідних міжнародних спортивних федераціях, перелік яких затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту, з урахуванням пропозицій Національного олімпійського комітету України, Національного комітету спорту інвалідів України, Спортивного комітету України, та на міжнародних спортивних змаганнях; здійснюють у визначеному порядку організацію та проведення офіційних міжнародних спортивних змагань на території України та всеукраїнських спортивних змагань; інформують центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, про проведення всіх спортивних заходів та про рейтинг спортсменів за підсумками змагань [2].

Спортивні асоціації, спілки, об'єднання із статусом національної спортивної федерації можуть отримувати з